

«Sjalfr leið þú sjalfan þik»: Vandreseminar på Island 30. juni – 14. juli 2010

Iceland Revisited

Hartwig Schiller

Et foredrag 20. februar 1912 beskriver Rudolf Steiner «karmaerkjennelse gjennom tankeøvelser». Her gir han nærmest i forbifarten en henvisning som derfor er lett å overse, men som kan føre til dyptgripende erfaringer. Han går ut fra en landskapsopplevelse som gir et glimt inn i en tidligere inkarnasjon: «Jeg har engang sett et landskap, jeg har glemt hvordan det så ut, men det tiltalte meg! – Hvis det var i dette livet, vil landskapet ikke lenger gjøre noe spesielt levende inntrykk; men dersom inntrykket stammet fra en tidligere inkarnasjon, så vil det gjøre et særlig levende følelsesinntrykk. I form av et følelsesinntrykk kan vi altså gjøre oss et spesielt levende inntrykk av vår tidligere inkarnasjon. Og når vi så iakttar objektivt de nevnte inntrykkene, vil vi undertiden ha noe i likhet med en bitter eller bittersøt eller syrlig følelse av noe som fremgår som forvandling av tankemennesket. Denne sursøte eller lignende følelsen er det inntrykk som vår tidligere inkarnasjon gjør på oss; det er et slags følelses- eller gemyttsinntrykk.»

Selv om denne henvisningen er en utvidelse av en bestemt, på forhånd beskrevet øvelse, pekes det altså samtidig direkte på følelsesiakktager man kan gjøre med hensyn til hvordan bestemte landskaper forholder seg til noe som er opplevd tidligere.

Forventinger og inntrykk

Enhver reisende som første gang kommer til Island er høyst sannsynlig oppfylt av spente forventninger. For man kommer neppe helt uten forestillinger. Bare det siste vulkanutbruddet i Eyjafjallajökull gir anelser om at returen kan ligge i det ussise, og man har ellers alle mulige spektakulære bilder av en ildsprutende øy i Nord-Atlanteren i bevissthet. Da får som regel virkeligheten ikke lenger noen utfoldel-

Islandsk naturkatedral: Svartifoss med basaltsøyler. (Foto: Jonathan Swann)

sesmulighet – forventningene vil bekreftes, de medbragte forestillingenes tyranni leve seg ut.

Med henblikk på øvelsen som ble nevnt ovenfor, ankom jeg Island under gunstige betingelser, for målet ble nådd først etter 16 timer, inkludert en utmattende titimers forsinkelse. Mørkbanket som jeg var av all ventingen og med en viss lede i sjelen da flyet endelig gikk ned for landing, var det også slutt på alle faste forestillinger som kunne ha trengt seg nysgjerrig på for å bli sammenlignet med bilder man hadde laget seg på forhånd.

Og dermed steg det uventet og uten videre opp inntrykk av sjeledypet som bærer bud om det skjulte liv av fornemmelser som Rudolf Steiner henviser til med sin bemerkning. De stammet fra et område hvor noe umiddelbart virksomt frembringer tydelig iakttagbare kvaliteter av varmt-kaldt, lyst-mørkt, alvorlig-muntert, omhyllende-utleverende, ved siden av utallig andre mulige. I dette tilfelle var fornemmelsene helt annerledes enn forventningene kunne ha forutsett. I stedet hadde de karakter

av ubetinget sikkerhet og oppklarende tydelighet, og ledsaget de opplevelsene som stevnet hadde i beredskap.

«Led deg selv!»

Innbydelsen til Island var kommet i stand gjennom en felles komité av islandske og norske antroposofere som hadde satt seg fore å arbeide med *Folkesjelsforedragene* i en internasjonal sammenkomst.¹ Mer enn 60 mennesker fra tre kontinenter (Europa, Amerika, Australia) og 12 land hadde kommet sammen for å vie seg til den nevnte tematikken.

Sentrale personer som hadde deltatt i forberedelsen var Gudjon Arnason, Kerstin Andersson og Sigrun Gunnardottir fra Island, og Frode Barkved og Harald Haakstad fra Norge. Medarbeidere ellers var bl.a. Oskar Borgman Hansen (DK), Nick Thomas (GB), Henk-Jan Meijer (NL), Hannes Weigert (NO) og Frits Burger (NL).

Spesielt for stevnet var at de som hadde mulighet kunne delta i en lengre kulturgeografisk ekskursion før selve konferansen, som så igjen ble fulgt av en avsluttende ekskursion. En kvinnelig deltager bemerket: «I begynnelsen under de første utfluktene ble vi en sterkt sammensveiset gruppe. Deretter fulgte dagene med antroposofisk arbeid, og til sist under de avsluttende utfluktene var vi i mye sterkere grad individuelle deltagere.» Ingen dårlig fasit for et prosjekt som hadde valgt seg følgende Edda-vers fra Grogalder til tittel: «Sjalfr leið þú sjalfan þik» (Led du selv – deg selv).

På Sólheimar

Arbeidsdagene begynte hver dag kl. 07.30 med en halvtimes betraktning ved Nick Thomas. Første dag stod de høyere hierarkiers vesen i sentrum, i fortsettelsen ble det knyttet an til temaer i de foregående eller kommende foredragene.

Så fulgte en felles frokost, sang med Magne Skrede (musikk lærer ved Rudolf Steinersko-

¹ Et arbeid som i november fortsetter i Nürnberg, hvor Frode Barkved som generalsekretær for det norske landskapet vil gi sin egen fremstilling av Balder-myten, i tillegg til bidrag fra en rekke andre venner fra Vest-, Syd- og Øst-Europa.

Erma og Nick Thomas venter spent på Strokkur, Geysirs lillebror. (Foto: Robin Søndergaard)

len i Bergen), og deretter hver dag en times foredrag om «De nordlige og sydlige mysteriers betydning for Europas utvikling» (Hartwig Schiller), «Jegets hammer – Tors misjon» (Harald Haakstad), «Balder-myten aktualitet i vår tid» (Frode Barkved), «Odin – Nordens språkånd» (Frits Burger) og «Folkesjelsforedragenes betydning for oss som lever i dag» (Oskar Borgman Hansen).

Etter en pause kunne man delta i forskjellige workshops: eurytmi (Marianne Tvedt), kunstneriske iakttagelsesøvelser (Hannes Weigert), maleøvelser samt betraktninger om vulkanisme o.a. (Henk-Jan Meijer, Gudjon Arnason, Sigfus Gudfinnson), klovnekurs (Dawn Nilo) og ponnyridning (Martin Aeschliman). Stevnets øvende karakter ble enormt forsterket gjennom tematiske gjentakelser og fortsettelser om ettermiddagen. Om kvelden var det ennå tid til konserter, innslag fra arbeidsgruppene og utflukter – alt i alt et rikt og fyldig program. Stevnet fant sted på Sólheimar, grunnlagt som helsepedagogisk hjem i 1930 av antroposofen Sesselja Sigmundsdottir (1902-74). Sólheimar er i dag et selvforvaltende bofellesskap bygget på økologiske prinsipper. Rundt 100 mennesker bor og arbeider sammen her. Det finnes verksteder, butikker og forskjellige gallerier. Et gartneri produserer årlig 18 tonn, en planteskole omsetter ca. 400 000 trær pr. år. Kafé Græna Kannan er et yndet utfartsmål og et uthengsskilt for stedets velrenommerte bakeri. I 2002 åpnet Sesseljuhus økosenter; her av-

Sesseljhus på Sólheimar, åsted for selve konferansen. (Foto: Hartwig Schiller)

holdes regelmessig stevner, konferanser og arrangementer for beboerne på Sólheimar, men også på initiativ utenfra.

«Det står enhver av oss fritt å engasjere seg!»

Her på dette stedet og hos denne for anledningen samlede menneskegruppen lå forutsetningene på en inntrykksfull måte til rette for å arbeide med stevnets tematikk. Folkeidentiteter, folkeskjebner og kulturidentiteter er stadig vekk i dag så virksomme realiteter at de i første omgang vel ikke kan drøftes helt konfliktfritt. Hele tiden vil noe gruppeaktig dunkelt legge seg over enkeltmenneskets autonome individualitet. I det praktiske liv viser det seg ofte hvor utilstrekkelig vår bevissthet om og forståelse for den annens folkekarakter er. Vil man komme ut over en uforpliktende, overfladisk toleranse, kreves det et enormt oppbud. Interesse, kunnskap og innlevelsesevne er nødvendig for å skape en konkret forståelse av et annet menneskes verdighet. For i virkeligheten viser historie, kulturtradisjoner og personlige sosiale forutsetninger seg som så mektige faktorer, at kvikke kommentarer og velmenende, men korttenkte synspunkter ikke når frem til det som virker i det sosiale livets undergrunner.

Noe vidunderlig som dette studiefellesskapet fikk oppleve, var forståelsesberedskapen hos de medvirkende. Den kunne heller ikke trues av en brått og heftig oppflammende rasismedebatt. Inntrykksfullt var ikke minst hva 85-årige Oskar Borgman Hansen, mangeårig generalsekretær for Danmark, igjen og igjen

betonte: «Det står enhver av oss fritt å engasjere seg!» Med dette ville han understreke hovedsignaturen i Rudolf Steiners verk: etisk individualisme som praktisk frihetsfilosofi. Ikke gruppeåndelighet, men ekte individualisering er menneskets utviklingsmål. Og *Folkesjels sykklusen* utgjør nettopp Rudolf Steiners forsøk på å formidle en forståelse av forskjellige nivåer av individuell, personlig,

egoistisk og gruppebestemt tilværelse, rettet til verdens folk som i 1910 stilet mot katastrofen i blind nasjonalisme. «Bare den moralsk ufrie, som følger naturens drift eller et pliktbud utenfra, støter medmennesket bort når det ikke følger samme instinkt og samme bud. Å leve i kjærlighet til handlingen og *la leve* i forståelse for den annens vilje, er de *frie menneskers* grunnsetning.» (*Frihetens filosofi*, 9. kap.)

Thorsmørk

Etter seminaret fulgte to dager ved Thorsmørk, en opprevet bergrygg som kneiser mellom isbreene Tindfjallajökull, Eyjafjallajökull og Myrdalsjökull [med vulkanen Katla, o.a.]. Et uvanlig syn her er den tette bjørkeskogen som har gitt navn til stedet, for Island har ellers nesten ikke skog. Det gjør også inntrykk å se hvordan landskapet ennå delvis er dekket av tykk svart vulkanaske etter utbruddet i Eyjafjallajökull. I flodgrusen ved Krossá, den sentrale breelven i dette området, spirer det her og der frem enkelte planter.

Klippene omkring viser oss likesom et størknet bilde av hvordan kokende magma med mektige luftbobler har formet svære huler i berget. Vi vandrer oppover en stadig videre steinørken, mer og mer øde. Nedstigningen senere fører til slutt gjennom en smal sidedal hvor vandreren overraskes av en kjærlig pludrende bekk og blomstrende enger. Den uventede kontrasten minner om Klingsor-magien ved Caltabelotta på Sicilia, hvor også livløs ørken og frodig grønn natur opptre side om side.

Thorsmörk, utsikt mot Myrdalsjökull med vulkanen Katla.
(Foto: Hartwig Schiller)

Selskapet overnatter i en turisthytte^{2*} som bare kan nås ved å krysse Krossá ved ett av flere vadesteder som gjennomgår hyppige forandringer. Hytten er ubetjent og står til fri disposisjon for gjestene. Som tilberedt av en tryllehånd står plutselig et komplett varmt måltid på bordet, likeså raskt og ubemerket som alle de andre dagene under dette prosjektet. En forbausende foreteelse som vekker minnet om Tacitus' skildringer i «Germania».

De egentlige heltene

Tacitus forteller at mennene oppe i nord er tvers igjennom modige naturer. Å kjempe mot dem er fryktelig, deres tapperhet legendarisk, deres styrke fryktingytende. Men noe av det skrekkeligste er at deres kvinner og barn alltid ledsager dem i krigen. Hvis mennene blir trengt tilbake under slaget, da venter oksekjernerne på dem i bakgrunnen med familiene og alle deres eiendeler. Og ve om heltene viser motløshet! Da blotter kvinnene brystene, reker barna ut mot mennene sine og spør dem anklagende om de akter å utlevere dem i fiendens vold. Styrket av denne appellene vender mennene tilbake til slaget med nye krefter og drar som regel seieren i havn.

Men de egentlig heltene er naturligvis kvinnene. Tacitus er full av lovord om germa-

² Det var herfra Norges ambassadør til Island og representanter for NTF ble evakuert ved utbruddet i Eyjafjallajökull i april 2010. O.a.

nernes dydige, trofaste og vakre kvinner. I så måte fremstod nærmest Island som de germanske dyders siste tilflukt, for også bak den tapre hærfører Gudjon Arnason og hans medkjemper Sigfus Gudfinnson ventet en storfamilie av dyktige kvinner og barn, forsterket gjennom forbundsfeller fra Norge som ytet prosjektet den nødvendige moralske støtte og hjelp til med organiseringen. Et lysende forbilde i spissen for følget var Solveig Thorbergsdóttir.

Avskjed blant venner

Hvor annerledes enn ankomsten ble ikke avskjeden! Her var det ingen som ikke undret seg over den gåtefulle sammenhengen mellom landet og menneskene her, det eien-dommelige nærværet av bre-is og vulkanild, Nivlheim og Muspelheim, elementenes representanter for nerve og blod, for menneskelig-konstitusjonell virkelighet; ingen som ikke var berørt av disse menneskenes kjærlighet til sitt land, deres uskyldige stolthet over å finne seg til rette i en så storartet, rik og på samme tid avvissende natur.

Og stadig kom man tilbake til Gudjon Arnasons lidenskapelige appell om ikke å omgås for lettferdig med begrepet «atavistisk» når det gjelder bestemte elementære klart-følende sjeleevner, som også i dag er mer vanlige på Island enn mange besøkende kan

Glade vandreseminarister på toptur ved Thorsmörk. Artikkeforfatteren nr. 3 f.v. (Foto: Jonathan Swann)

Gudjon puster ut med en velfortjent pipe på Thorsmörk. – Til høyre: Eyjafjallajökull (her sett fra Sólheimar) hviler ut etter utbruddet med en gemyttlig dampsky. (Foto: Hartwig Schiller)

forestille seg. Og menneskene på Island vil ikke bli oppfattet som anormale representanter for gamle evner. Og denne appellen har han all rett til å komme med. For det var han som la grunnstenen til den første steinerskolen på Island, Waldorfskólinn Lækjarbotnum. Det var han som åpnet den første økologiske butikken i Reykjavik. Og det er han som engasjerer seg for Antroposofisk Selskap på Island og ikke holder seg for god for noe slags arbeid i denne sammenhengen.

Det var en avskjed blant venner. Vennskapet oppstod i arbeidet med og møtet rundt et innhold som for 100 år siden begynte på et

Sisyfos-arbeid: å skape fred og vennskap mellom folkene gjennom spirituell differensiering. I mellomtiden er vi blitt mer tilbøyelige til å tro på det lille, ekte enn det store, gigantiske. Men av det lille kan det fremgå noe som gir livsmuligheter for det store. I 2010 var Island med sitt motto: «Sjalfr leið þú sjalfan þik» en forhåpningsfull begynnelse. [Ω](#)

Hartwig Schiller (f. 1947), tidl. lærer og dosent i Waldorfpedagogikk, er generalsekretær i Antroposofisk Selskap i Tyskland. Oversettelsen følger med hans velvillige tillatelse.